

Proloog

Voorjaar 1990. De tractoren ronken weer op het land. De akkerbouwacties zijn beëindigd. De balans van wekenlang protest met de trek- kers op straat, wordt opgemaakt. Het directe resultaat in de vorm van ‘betere prijzen’ is mager. Het zaaibed voor de Nederlandse Akkerbouw Vakbond.

Met de trekkeracties is wel degelijk wat bereikt. Er komen enkele maatregelen: inkomenssteun, verruiming van de beëindigingsregeling en extra geld voor de sector. Wellicht belangrijker nog is de discussie over productiebeheersing en het functioneren van de akkerbouwbelangenbehartiging. Terwijl veel akkerbouwers teleurgesteld, pessimistisch en boos zijn en proberen te overleven, broedt Jaap Korteweg in alle stilte een plan uit voor de toekomst. Het duurt tot 17 december 1992 voor hij het plan ‘Genoeg is Beter’ met belangstellende collega’s uit Zuidwest Nederland en Flevoland presenteert. Op vier regionale bijeenkomsten waarin het

plan wordt toegelicht komen 1.000 belangstellende akkerbouwers af, 1.200 vullen een antwoordkaart in en storten een financiële bijdrage. Op 2 juni 1993 wordt de Nederlandse Akkerbouw Vakbond bij notariële akte opgericht en een dag later wordt de oprichting feestelijk gevierd. De nieuwe sectorale, niet-verzuilde belangenorganisatie van, voor en door akkerbouwers in Nederland is een feit. Geen club van ontevreden boeren, maar een club met een plan (Genoeg is Beter) die met haar argumenten respect afdwingt bij voor- en tegenstanders. En een club met als ideaal een Europese vakbond van akkerbouwers.

Dat de NAV in de afgelopen twintig jaar een serieuze organisatie was en is en zich niet laat leiden door populisme blijkt uit de consistente inhoudelijke koers. Bij de oprichting was ‘Genoeg is Beter’ het inhoudelijk programma van de vakbond. Anno 2013 zijn de inhoudelijke uitgangspunten: ‘een goed inkomen’, ‘kostendekkende opbrengstprijzen’, ‘inkomen uit de markt’, ‘marktbescherming in EU-verband’,

‘een gelijk speelveld in de EU’, ‘meer eiwit van Europese akkers’, ‘het aanbod afstemmen op de vraag’, ‘economisch en maatschappelijk duurzaam produceren’, ‘een gelijkwaardige positie in de keten’ en ‘krachten bundeling van telers’. En natuurlijk: ‘Plantaardig heeft de toekomst!’

Twintig jaar NAV: in columns blikken de (ex)voorzitters terug en vooruit en geven enkele leden hun mening. Dit gebeurt aan de hand van drie thema’s:

- Gemeenschappelijk Landbouw Beleid;
- Marktmacht en faire prijzen;
- Economisch en maatschappelijk duurzaam;
- Dromen over 2023.

NAV

Bedankt!

De NAV dankt alle leden, donateurs, bestuurs- en commissieleden en andere betrokkenen voor hun betrokkenheid, inzet, steun en inbreng in de afgelopen jaren. Dankzij u zijn we een vakbond van, voor en door akkerbouwers. We vertrouwen er op dat we ook de komende tien jaar op u mogen rekenen.

Column Jaap Korteweg

BELANG AKKERBOUW BOVEN IEDERE TWIJFEL VERHEVEN

Twintig jaar terug zijn we de NAV gestart. Het doel was om grip te krijgen op de markt, een eerlijke prijs voor een goed product voor de boeren hier en in de derde wereld. De productie afstemmen op de vraag in kwalitatieve en kwantitatieve zin, dumping tegengaan waar in het bijzonder collega’s in derde wereldlanden last van ondervinden, ‘Genoeg is Beter’. Kortom een productiewijze die kan rekenen op brede maatschappelijke steun.

We leven nu twintig jaar later. Er zijn reële kansen voor duurzame landbouw. De biologische markt ontwikkelt zich tegen de economische crisis in positief, groeit volgens een reclamespot van ING harder dan de Chinese economie. Akkerbouwers die de wens hebben om duurzamer te produceren kunnen nu eenvoudig kiezen voor biologisch. Maar biologisch ligt onder vuur. Met de groeiende wereldbevolking en stijgende vleesconsumptie per mens is intensieve teelt en dierhouderij de enige optie aldus de aanvoerder van deze gedachte, Wageningenbaas Aalt Dijkhuizen.

Tachtig procent van het landbouwareaal is nu nodig voor de veehouderij. Biologische landbouw kan alleen wereldwijd groeien wanneer de vleesconsumptie daalt in plaats van stijgt. Innovaties in het gebruik van plantaardig eiwit zijn daarom noodzakelijk zoals de ontwikkeling van plantaardige vleesalternatieven.

Plantaardig heeft de toekomst was en is een populaire tekst binnen de NAV. De club heeft het daarmee bij het rechte eind en bevindt zich in goed gezelschap. Bill Gates, Bill Clinton, Al Gore en Richard Branson kiezen voor een plantaardig menu: In eigen land: Herman Wijffels en Henk Kamp. In het verleden hebben grote geesten zoals Pythagoras, Leonardo da Vinci en Albert Einstein ook al gekozen voor een vegetarische levensstijl. Einstein beweerde: Niets kan onze gezondheid en het voortbestaan van het leven op aarde zo bevorderen als de ontwikkeling naar een vegetarische levensstijl. Er wordt in deze onzekere economische tijd veel in twijfel getrokken maar het belang van een

sterke innovatieve akkerbouwsector is boven iedere twijfel verheven.

NAV

Jaap Korteweg,
oprichter en NAV-voorzitter 1993 - 1995

Twintig jaar NAV 1993 – 2013

Strijd voor faire akkerbouwprijzen in EU

Eind 2003 meent het NAV-bestuur dat het tijd is voor bezinning. In 2004 resulteert dat in een nieuw beleidsplan 'De NAV vooruit'. 'Inkomen, daar draait 't om!', wordt de rode draad in de NAV. Kosten-dekkende opbrengstprijzen streeft de NAV na voor zowel de EU-marktordeningsproducten als voor de zogenaamde 'vrije' gewassen. Het inkomen heeft de hoogste prioriteit, zo wordt vastgesteld. En niet onbelangrijk: De NAV is en blijft een middel om het doel 'een goed inkomen voor akkerbouwers' te bereiken.

Mede door de contacten met andere landbouw, milieu- en ontwikkelingsorganisaties doet de term 'voedselsoevereiniteit' z'n intrede in de NAV. Onder voedselsoevereiniteit wordt verstaan het recht van volkeren en staten om zelf te beslissen over hun landbouw- en voedselbeleid, zolang ze geen schade berokkenen aan de landbouw in andere landen. Voedselzekerheid, voedselsoevereiniteit en voedselveiligheid zijn meer in het belang van akkerbouwers, milieu en derdewereldlanden dan vrijhandel, stelt niet

alleen de NAV maar ook La Via Campesina, de wereldwijde beweging van kritische boerenorganisaties. De NAV sluit zich aan bij het Europees Comité Via Campesina (ECVC). Doel: met geestverwanten meer invloed uitoefenen op het EU-landbouwbeleid. Aanvankelijk Joop de Koeijer en later Hanny van Geel (allebei ex-voorzitter van de NAV) vertegenwoordigen de NAV in Brussel.

LIBERALISERINGSWIND

De NAV blijft door de jaren heen pleiten voor EU-marktbescherming t.o.v. de wereldmarkt, het afbouwen van de marktverstorende EU-exportsubsidies en, vanzelfsprekend, voor kostendekkende opbrengstprijzen. Het afstemmen van het aanbod op de vraag krijgt een nieuwe invulling: meer eiwit van Europese akkers, en variabele bijmenging van graan in brandstof. De laatste tien jaar pleit de NAV samen met ECVC en in Nederland met de groep Aarde, Boer Consument voor voedselsoevereiniteit en faire prijzen. Hoewel de lijn 'voedselsoevereiniteit' de laatste vijf jaar in de wereld meer aanhang krijgt, is de beweging onvoldoende opgewassen tegen de liberaliseringswind in de wereld.

SPILFUNCTIE

1993 - 2013: tijden veranderen. Er waait een liberaliseringswind door de wereld (WTO, wereldhandelsovereenkomst), de Europese Unie en ook de Nederlandse overheid kiezen voor liberalisering van landbouwmarkten. Marktbescherming (graan, zetmeel, suiker, eiwit) wordt in het gemeenschappelijk landbouwbeleid sterk gereduceerd met als gevolg lagere prijzen voor de marktordeningsproducten van weleer. De spilfunctie van graan blijkt weer eens: de vrije producten worden meegesleurd in de prijsval.

STRIJD GAAT DOOR

2013: de graanprijzen zijn, zeer tegen de zin van de NAV, overgeleverd aan de grillen van de wereldmarkt. De opbrengstprijs: tussen 10 eurocent en, voor oogst 2012, een nagevoeg kostendekkende prijs van 25 eurocent. Ondanks de liberaliseringswind in de wereld blijft de NAV met anderen strijden voor een beter EU-landbouwbeleid met marktbescherming, faire opbrengstprijzen en eiwit van Europese akkers.

NAV

Column Joop de Koeijer

FATSOENLIJKE INTERNATIONALE AFSPRAKEN?!

De Amerikaan Daryll Ray noemde in een recente column www.agpolicy.com de argumenten vóór een decent (fatsoenlijk) landbouwbeleid. Uitgenodigd om terug te kijken op 20 jaar NAV, vraag ik me af of we de term fatsoenlijk misschien ook vaker hadden moeten gebruiken. Twee voorbeelden.

In de zomer van 1999 bezochten Minne Boelstra en ik weer eens een AGPB-congres. De AGPB is de vakgroep granen van de FNSEA, de LTO van Frankrijk. Het was vóór de presentatie van Agenda 2000 door de Europese Commissie. Op het congres lag het voorstel ter tafel om lagere Brusselse graanprijzen te vragen met volledige prijscompensatie. Bij een door de WTO bepaald plafond aan geld voor exportsubsidie kun je bij lagere prijzen een groter volume exporteren of, beter gezegd, dumpen. De voorzitter: 'Ik geef onmiddellijk toe dat dat schandalig is tegenover de landbouw in de rest van de wereld. Maar de VS doen het ook. Dus zou het schelen als wij het dan ook doen? Ik

denk het niet.' Een poosje later koos Maarsingh, akkerbouwvoorman van LTO, níét voor meedoen aan een NAJK-/NAV-actie tegen prijsverlaging, maar voor een COPA-FNSEA demonstratie voor prijsverlaging met volledige prijscompensatie. De belastingbetaler om geld vragen ten einde boeren elders weg te kunnen concurreren: Fatsoenlijk?

Bij de eerste GATT-onderhandelingen na de Tweede Wereldoorlog was de afspraak: de wereldhandel in landbouwproducten liberaliseren we niet, elk land mag doen wat ze wil mits dat de landbouw in andere landen niet schaadt. Zo kwam er in het suikersysteem van Europa de bepaling dat je C-suiker beter niet kunt dumpen maar doorschuiven naar het volgende jaar, Brussel betaalt dan de opslag en rentekosten. De suikerindustrie heeft die afspraak aan haar laars gelapt. De NAV had rekening-courant als speerpunt. We konden het zelf regelen: het aanbod beheersen en prijsbederf en dumping vermijden. Had het geholpen als we

Joop de Koeijer, NAV-voorzitter 1995 - 2001

het toen ook gehad zouden hebben over C-suiker dumpen als bijl aan de wortel van fatsoenlijke internationale afspraken?

Hoe dan ook. Ik ben trots op het feit dat ik een steentje aan die fatsoenlijke NAV heb mogen bijdragen. Gefeliciteerd! En: volhouden!

NAV

Interview met An Hermus

‘We wilden de akkerbouw vooruit helpen’

‘Uit te veel komt niets goeds, alleen maar slechte prijzen. Dat was destijds zo en dat geldt nog steeds’, weet An Hermus (62) in Klundert. Zij en haar man John zijn NAV-ers van het eerste uur. ‘Jaap Korteweg benaderde ons en anderen in de buurt met z’n plan Genoeg is Beter. Dat was nog voor de oprichting van de NAV. Het plan sprak ons meteen erg aan. Het was een denkrichting voor een gezonde akkerbouw met eerlijke prijzen voor akkerbouwers.’

Na de akkerbouwacties begin jaren negentig van de vorige eeuw was het een beetje stil. Velen waren teleurgesteld over de resultaten van de met veel inzet gevoerde acties. ‘We waren allemaal blij met het initiatief van Jaap voor een vervolg. Het was nodig, de prijzen waren echt niet goed en het bestaan van akkerbouwers stond op het spel. We voelden dat er iets moest gebeuren en wisten dat

we constant aandacht moesten blijven vragen voor de positie van akkerbouwers. Het plan Genoeg is Beter gaf ons moed en hoop, het bood uitzicht op een betere toekomst. De grote betrokkenheid en gedrevenheid van akkerbouwers door het hele land was heel opvallend. Het was een heel interessante en dynamische tijd.’

Hermus en andere partners van akkerbouwers vormden de NAV-vrouwengroep niet alleen om akkerbouwonderwerpen te bespreken maar ook om het bestuur te ondersteunen. ‘We wilden ook iets doen om de akkerbouw en de NAV vooruit te helpen. We waren als vrouwengroep

An Hermus, met partner John akkerbouwer in Klundert. Daarnaast nu secretaresse bij de NAV.

ondersteunend voor het bestuur. Dat was ook wel nodig want er kwam heel veel op de nieuwe club af.’ De huidige secretaresse NAV ziet dat veel van de onderwerpen die twintig jaar geleden speelden nog steeds actueel zijn.

NAV

Interview met Boelo Tijdens

‘Actief verbindingen maken in EU’

Als het gaat om het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) slaat de NAV met zijn standpunten de spijker op zijn kop, vindt Boelo Tijdens. Een verplicht vergroeningspercentage van 7% procent bijvoorbeeld ziet Tijdens niet zitten. ‘Vrijwillig natuurbeheer tegen een reële vergoeding daarentegen kan heel goed werken’, weet de akkerbouwer uit eigen ervaring. ‘We hebben allemaal wel hoekjes en stroken die moeilijk bewerkbaar zijn en minder rendabel. Die kun je benutten voor natuurbeheer en dan is het nog leuk ook. Maar een verplichting van 7% is bijna decadent in het licht van de wereldvoedselproblematiek.’

De ideologie van de oprichtingsperiode, Genoeg is beter, is volgens Tijdens nog steeds actueel, al leert de praktijk dat deze een andere invulling moet krijgen. ‘Marktregulatie door minder produceren lijkt niet haalbaar. Het is een ideëel uitgangspunt, waaraan op Europees niveau moeilijk richting is te geven.’ Het gezamenlijke voorstel van NAV en LTO om een bijmengverplichting in te stellen in tijden van onbalans tussen vraag en aanbod zou volgens de akkerbouwer een

moderne invulling kunnen zijn van de NAV-ideologie.

De NAV is volgens Tijdens wellicht te klein om in Europa echt het verschil te maken. ‘Om iets te bereiken, moeten we samenwerken. Met andere internationale organisaties, met andere sectoren, noem maar op. Het NAV-bestuur opereert sterk en doet erg zijn best om het akkerbouwgeluid te laten horen, maar in de internationale context kunnen we geen doorbraak forceren. Actief inzetten op het maken van slimme verbindingen, dat is nodig om door te dringen tot de beleidsmakers op het Europese toneel, en in het nieuwe krachtenveld gehoord te worden. En daarmee is de NAV ook al actief bezig.’

Tijdens zou graag zien dat het grote publiek veel beter wordt geïnformeerd over de herkomst van voedsel, kwaliteit en prijsvorming. ‘De maatschappij weet nog veel te weinig over wat er op het boerenland speelt en aan welke hoge eisen de Europese voedselproductie voldoet, de Nederlandse in het bijzonder. Ik lees hierover zelden een goed artikel buiten

Boelo Tijdens (42), akkerbouwer in Nieuw Beerta.

de agrarische media om. Voedsel en prijsvorming moeten veel meer een onderwerp zijn voor algemene media, zodat de publieke opinie wordt beïnvloed. Want de beste weg naar politieke besluitvorming is via de stem van de burger.’

NAV

Door krachten bundelen meer marktmacht

Voorjaar 1996 start binnen de NAV de werkgroep Producenten Organisatie Aardappelen (POA). Het doel: onafhankelijk de belangen van telers in de markt organiseren. Individuele telers zouden een sterkere positie in de markt moeten krijgen, met een beter rendement voor aardappelen als uiteindelijk resultaat. Informatie over de markt bleek een belangrijk gemis. De werkgroep zocht en vond een manier waarmee telers elkaar konden informeren over de prijsontwikkeling. Begin 1998 gaat POA als onafhankelijke organisatie van start met een prijsinformatiesysteem voor aardappelen.

In de loop der jaren groeit binnen de NAV het inzicht dat prijsinformatie weliswaar erg belangrijk is, maar dat er meer nodig is om voor de vrije producten tot goede, kostendekkende opbrengstprijzen te komen. De dramatische daling van de graanprijzen werkt door in de prijzen van de vrije gewassen. Maar ook: consumenten gaan niet ineens veel meer aardappelen en/of uien eten als de prijs laag is, of minder als de prijs hoog is. Meer of minder

hectares, hoge of lage kilo-opbrengsten per hectare, of met andere woorden de totale productie in Nederland en de EU, bepaalt in hoge mate de prijs, zo luidt de analyse van de NAV. Daarbij komt dat het aantal afnemers sterk is gekrompen waardoor een sterke concentratie van macht aan afnemerszijde is gerealiseerd. Handel, verwerkende industrie en supermarkten dicteren meer en meer de telersprijzen. De macht van telers om als prijszetter van vrije producten op te treden ontbreekt. De teler is meer en meer een prijsnemer geworden.

VOLOPACTIE

Ambitieuze voorstellen ontwikkelt de NAV om de marktmacht van telers te vergroten. Kostprijsberekeningen worden gemaakt, de belangen van telers in fritescontracten kritisch beoordeeld, de mogelijkheden van krachtenbundeling van telers binnen de mededingingswetgeving onderzocht en contacten gelegd met telersorganisatie in Engeland, Duitsland, Frankrijk en België. En NAV-ers reizen in 2008 af naar de VS om de succesvolle krachtenbundeling van aardappeltelers en het afstemmen van het aanbod op de vraag daar te onderzoeken. Een initiatiefnemer van krachtenbundeling in de

VS gaat met de NAV op tournee in Nederland en Noordwest Europa.

NOG EEN WEG TE GAAN

Anno 2013: de noodzaak van krachtenbundeling van telers lijkt groter dan ooit, maar telers zijn (vooralsnog) terughoudend om zich te binden. De mededingingsregels werken belemmerend. Het Europees Parlement is vurig pleitbezorger van een krachtiger positie van primaire producenten, de Europese Commissie wil binnen het kader van het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid ruimere mogelijkheden scheppen voor producentenorganisaties en de Autoriteit Consument en Markt (voorheen NMa) vindt ruimere bevoegdheden van producentenverenigingen ongewenst. Er is hoop op een krachtiger positie van telers in de keten als ze zich willen en mogen organiseren en prijs-, volume- en kwaliteitsafspraken mogen maken. Er is nog een weg te gaan.

Ondertussen praten NAV en VTA (de opvolger van POA) over samenwerking en uitbreiding van de markt- en prijsinformatie. En: nieuwe verdienmodellen voor de akkerbouw lijkt een belangrijk onderwerp te worden voor de komende jaren. NAV

Column Hanny van Geel

GELIJKWAARDIGE POSITIE TELERS IN DE KETEN

Zoals we allemaal weten is de macht ongelijk verdeeld in de keten. Veel boeren tegenover een klein aantal inkopers aan de kant van supermarkten en industriële afnemers. Waar de macht ligt is duidelijk en wie de prijs zet ook. De afnemers schamen zich niet voor hun streven naar zo veel mogelijk centralisatie. De boer is meer en meer 'contractteler' geworden, prijs en voorwaarden worden opgelegd, het product levert niet de kostprijs op. Voor jou tien anderen. Een race naar de bodem. Op vele boerenbedrijven maken de neveninkomsten en waardeverstijging van de grond het mogelijk om het bedrijf draaiend te houden. Weinig jongeren zien er toekomst in.

In mijn periode als NAV-voorzitter hebben we ons hard gemaakt voor de aardappelpemarkt. The United Potato Growers of America waren ons lichtend voorbeeld. Zij hadden zich als producenten verenigd. Zij

hadden een informatiesysteem waardoor ze precies wisten wat er door het jaar heen in de markt gebeurde op het gebied van vraag en aanbod. Zij konden daardoor hun aanbod behoorlijk precies afstemmen op de vraag. Zij waren gesprekspartner voor de enkele frites-industrieën en zij kregen een kostendekkende prijs plus marge voor hun aardappelen. Dat wilden we in Europa ook, dus gingen we met deze gedachte de boer op.

De UPG of Europe is er niet gekomen. Wel is de transparantie in de keten onderzocht, de discussie over prijsvorming in de keten gevoerd, het belang van goede markt- en prijsinformatie aangetoond, het kostprijsbewustzijn bij telers gestegen. Een kleine verschuiving is bereikt en het proces gaat door. Het is gemakkelijk om te wijzen naar de supermarktmacht, naar de macht van inkopers van fritesfabrieken. Veel moeilijker is het om te doen wat de inkopers deden.

Hanny van Geel, NAV-voorzitter 2005 - 2009

Namelijk onszelf als telers verenigen. De mededingingswetgeving staat niet alles toe, maar laten telers eerst zichzelf organiseren, om vervolgens tegen de grenzen van mededinging op te lopen. En lobbyen voor faire mededingingsregels, dat gaat beter als je goed georganiseerd bent. NAV

'In afzet is nog wereld te winnen'

Akkerbouwer Keimpe van der Heide strijdt met de NAV-werkgroep consumptieaardappelen voor een betere positie van akkerbouwers in de keten. 'Marktmacht is een groot woord. We willen vooral een gelijkwaardige gesprekspartner worden.' Om te kunnen onderhandelen op basis van gelijkwaardigheid, moeten boeren zich organiseren, meent Van der Heide. 'Alle schakels in de keten hebben dat gedaan, behalve de primaire producent.' Het organiseren van een collectief blijkt minder eenvoudig dan gedacht. 'Dat heb je niet in een, twee jaar voor elkaar, het is een weg van lange adem', ervaart de werkgroepvoorzitter. Het groeperen op zich is niet eenvoudig - 'een boer handelt vooral vanuit het individuele belang' -, maar bovendien biedt de huidige wetgeving niet veel speelruimte. Als belangenorganisatie mag de NAV bijvoorbeeld niet oproepen tot areaalverkleining. Een groep boeren die zich verzamelt, haalt

zich bovendien de mededingingsautoriteiten op de hals tenzij ze zich verenigen in een coöperatie. Ondanks de vele beren op de weg blijft Van der Heide ervan overtuigd dat alleen georganiseerde productie leidt tot betere prijsvorming. 'Als we niet bereid zijn om het aanbod te beheersen, krijgen we geen beter resultaat.' Volgens Van der Heide kan de NAV het debat op gang brengen, maar zijn er andere partners, bijvoorbeeld LTO, nodig om de strijd succesvol te voeren. 'We moeten boeren bewustmaken van hun mogelijkheden. Duurzaam ondernemen vraagt een productprijs die boven de kostprijs ligt. We zijn een van de weinige sectoren die volop investeert in de productie zonder te weten welke prijs we voor het product krijgen. In de afzet is nog een wereld te winnen, maar alleen als we het samen willen en samen doen.'

NAV

Keimpe van der Heide (60), voormalig akkerbouwer bij Swifterbant, voorzitter NAV-werkgroep consumptieaardappelen. Hij strijdt voor meer marktmacht.

Twintig jaar NAV 1993 – 2013

Economisch en maatschappelijk duurzaam

'Het mestprobleem is volgens de NAV een overschotprobleem ten gevolge van een te grote invoer van mineralen (het gat van Rotterdam). Deze toestroom van mineralen kan niet meer op verantwoorde wijze aangewend worden voor plantaardige productie.' En: 'Het overschot is een probleem dat door de veehouderij is gecreëerd, het oplossen van dit probleem mag niet bij andere sectoren weggelegd worden. De veehouder is verantwoordelijk voor zijn/haar mest en moet daarvoor een oplossing vinden.' De NAV in 1993.

Ook in 2013 ziet de NAV de veehouderij als 'probleemeigenaar' van het mestoverschot. In de twintig jaar van de NAV zijn mest en mineralen belangrijke onderwerpen geweest. Steeds is het uitgangspunt van de NAV geweest: optimale gewasopbrengsten en de daarvoor noodzakelijke plantenvoeding. In de belangenbehartiging kon steeds deze lijn vast worden gehouden, er hoefden immers in de organisatie geen concessies te worden gedaan aan sectoren met een mestoverschot. De laatste jaren is bodemvruchtbaarheid een

steeds belangrijker onderwerp geworden. De NAV heeft als een van de eersten het onderwerp bodemvruchtbaarheid op de agenda gezet. Te krappe bemestingsnormen voor een aantal gewassen en de neergaande trend op veel percelen wat betreft het organisch stof gehalte waren hiervoor de aanleiding.

SPAGAAT VOORKOMEN

De NAV staat door de jaren heen voor economisch en maatschappelijk duurzaam produceren. Onder maatschappelijk duurzaam produceren verstaat de NAV: in overeenstemming met de wensen van de samenleving over de wijze van produceren. Maatschappelijk duurzame akkerbouw houdt in dat komende generaties niet belast worden met de gevolgen van de huidige productiewijze. Voor de

producenten betekent dit onder meer het voorkomen van schadelijke emissies en het efficiënt benutten van grondstoffen. Economisch en maatschappelijk duurzaam dienen hand in hand te gaan. Alleen dan kan de spagaat tussen hogere eisen en te lage opbrengstprijzen worden voorkomen.

HAND IN HAND

Inderdaad: economisch en maatschappelijk duurzaam, hand in hand. Economisch duurzaam ondernemen betekent in de praktijk kostendekkende opbrengstprijzen voor zowel de EU-marktordeningsproducten als voor de zogenaamde vrije producten.

NAV

Column Joop Droog

N VAN NATUUR STEEDS BELANGRIJKER

In het eerste jaar van de oprichting is ons bedrijf lid geworden van de NAV. De doelstelling kwam 100% overeen met mijn gedachtegoed. Maar wel met een terughoudende opstelling: blijf in de luwte, blijf vooral boer. Dat lukte maar matig want: zomaar regio-bestuurder, zomaar hoofdbestuurder en later resulterend in landelijk voorzitter. Och, het een en ander spoorde wel met mijn karakter.

De jaren 80/90: de politiek slaat de weg van de liberalisering in. Voedsel wordt een smeermiddel in economische handelsbetrekkingen om export c.q. import van industriële producten en diensten te laten functioneren. Die financiële belangen zijn enorm groot en voedselproductie raakt ondergeschikt aan die belangen. De NAV stond en staat nog steeds voor kostendekkende opbrengstprijzen van onze producten. De akkerbouw moet het ondertussen met minimale bemestingsnormen en gewasbeschermingsmiddelen doen.

De behartiging van voornoemde zaken vergde veel energie en zal dat blijven vragen: lobbyen,

acties voeren, zelfs protesten in Den Haag en in Brussel. Vier/vijf ministers hebben we versleten. Het ministerie van Landbouw veranderde in het ministerie van Landbouw en Natuur. Die N van Natuur wordt een steeds zwaardere factor (Natura 2000, habitatrichtlijn, vogelrichtlijn etc.). De ministers van landbouw zijn inmiddels verdwenen en Landbouw is nu onderdeel van het ministerie van Economische Zaken. Vast staat dat de opengrond plantaardige voedselproductie het meeste netto rendement geeft voor mens en dier. In die zin is het dan ook de meest edele vorm van Natuurbeheer.

Door die twintig jaren heen is bevestigd dat de algemene zienswijze en in het bijzonder de actiepunten van onze club onveranderd de juiste blijken te zijn. Er kon dan ook altijd een consistent beleid worden gevoerd. De spilfunctie van de graanprijs was en is nog

Joop Droog, NAV-voorzitter 2001 - 2005

steeds essentieel. Er lijkt een keerpunt te zijn. Jawel, het zijn tegenwoordig vriendelijke akkerbouwers, maar vergis u niet: de politiek zal niet rusten om onze producten in opbrengstprijzen laag te houden. Voor de NAV en voor de karaktervolle leden is er één zekerheid: Niet het grote is goed, maar het goede is groot, met in ons vaandel Genoeg is nog steeds het Beste. Hier aan toevoegend de gelukwens bij dit jubileum en het verzoek te volharden in het behartigen van de belangen van akkerbouwers in het volgende decennium.

NAV

Interview Tjerk de Regt

‘Als ik goed voor de grond zorg, zorgt de grond goed voor mij’

De bedrijfsverplaatsing en de grote vertraging bij de nieuwbouw zijn mede reden waarom akkerbouwer Tjerk de Regt naar eigen zeggen nog te weinig heeft bijgedragen aan het project Boerenklimaat. Wel heeft zijn deelname bijgedragen aan een bewustwordingsproces. ‘Doel van het project is onderzoeken van klimaatneutrale bedrijfsvoering. Energie, CO₂, bodemvruchtbaarheid, het zijn allemaal elementen die daarbij een rol spelen’, vertelt De Regt.

De nieuwbouw bekijkt hij mede vanuit het duurzaamheidsperspectief. ‘Energienutraal bouwen zit er niet in mede vanwege de extra kosten, maar ik kies wel voor producten die minder belastend zijn of bijdragen aan lager energiegebruik.’ De Regt kijkt voor de koeling onder andere naar natuurlijke koudemiddelen en kiest wellicht voor een CO₂-propaankoeling. ‘Omdat ik straks

veel meer energie verbruik, is ook gekeken naar zonnepanelen. Doorrekening daarvan maakt duidelijk dat het op dit moment niet rendabel is, maar uitsluiten doe ik het niet. De constructie is zo gekozen dat we op termijn alsnog zonnepanelen kunnen plaatsen.’

Het project Boerenklimaat heeft de ondernemer vooral bewuster gemaakt van het belang van een gezonde bodem. ‘Sinds ik deelnemer ben, heb ik meer oog voor het belang van organische stof, gebruik ik meer vaste mest en compost. Want als ik goed voor de grond zorg, zorgt die ook goed voor mij. Een gezonde bodem heeft onder andere een hogere opbrengstpotentie.’

Ook met het oog op de toekomst vindt de akkerbouwer dat van groot belang. ‘Ik heb een zoon en een dochter. Wie weet neemt een van hen het bedrijf over. Dan wil ik het wel zo achterlaten dat zij een verantwoord bestaan kunnen opbouwen. Bovendien

Tjerk de Regt (33), akkerbouwer in Hank, deelnemer project Boerenklimaat.

hebben we als agrarische sector een belangrijke rol in het voeden van de mens, maar om dat te doen hebben we maximale opbrengst nodig.’ Optimaliseren van de opbrengst hoeft niet te betekenen meer inzet van middelen, heeft De Regt ervaren. ‘Voorheen lag mijn kunstmest- en brandstofverbruik veel hoger dan het gemiddelde van de projectdeelnemers. Door meer in één werkgang te doen, is het brandstofverbruik sterk gedaald. Zo’n maatregel alleen al zorgt ervoor dat ik veel beter scoor op de CO₂-meetlat.’

NAV

‘Oog houden voor samenhang’

De mestcommissie, daarmee begon het NAV-bestuurswerk van Mark Brantjes. Via deze commissie kwam hij in het hoofdbestuur en werd hij portefeuillehouder mineralen. ‘Bestuurswerk bij een organisatie als NAV, ik kan het iedereen aanraden. Ik heb er veel van geleerd en een netwerk opgebouwd, ook buiten de akkerbouw’, vertelt Brantjes. In zijn bestuurstijd veranderde het mineralenbeleid van Minas naar Mestbeleid waarbij de EU-nitraatrichtlijn richtinggevend was. Die wijziging had gevolgen voor de akkerbouw. ‘Wij moeten onze gewassen optimaal kunnen bemesten. Met Minas was dat nooit een probleem, maar door de gebruiksnormen komt dat in gevaar, zeker nu die normen steeds scherper worden.’ Nationale overheden mogen zelf invulling geven aan de uitvoering van de EU-nitraat-

richtlijn. Voor landen met intensieve landbouw, zoals Nederland, is dat een complexere opgave dan voor landen waar extensiever wordt geboerd. ‘Bij de invulling gaan beleidsmakers op de stoel van veehouders en akkerbouwers zitten, zonder oog te hebben voor de verschillen in de bedrijfsvoeringen’, meent Brantjes. ‘Voor een akkerbouwbedrijf is het van belang dat we in het voorjaar meststoffen toepassen en in het najaar organische stof. Alleen zo houden we bodemvruchtbaarheid, bodemgezondheid en draagdracht van de bodem op peil. Beleid moet zo zijn ingericht dat we dat samenspel kunnen optimaliseren.’ Die praktische insteek, daaraan ontbreekt het bij beleidsmakers nogal eens. ‘De meeste instanties hebben wel een luisterend oor’, heeft de akkerbouwer ervaren.

Mark Brantjes (43), akkerbouwer in Beverwijk, oud NAV-bestuurslid met portefeuille mineralen.

‘Maar de vertaalslag naar de praktijk, die kunnen ze maar moeilijk maken. Dat geluid moet je als NAV keer op keer uitdragen, zodat het beleid uitvoerbaar blijft op het bedrijfsniveau van de akkerbouwer.’ NAV

Twintig jaar NAV 1993 – 2013

Dromen over 2023

De NAV is een dynamische organisatie en kijkt graag vooruit. NAV-voorzitter Teun de Jong en drie

generaties NAV-leden ‘dromen’ over 2023. Wat de NAV betreft: De NAV is en blijft een middel om het doel ‘een

goed inkomen voor akkerbouwers’ te bereiken. Als dat op andere wijze beter bereikt kan worden: prima! NAV

Column Teun de Jong

‘DE AKKER IS DE WERELD’

Deze spreuk vormde het onderschrift van de voormalige Bijzondere Hogere Landbouwschool in Leeuwarden. De betekenis van deze spreuk is natuurlijk dat de akkerbouw de basis vormt van voedselproductie, of het nu voor direct menselijke doeleinden is of in eerste instantie voor veevoer. Het leven begint bij de niet aflatende plantaardige productie onder invloed van de basisingrediënten koolzuur, water en zonlicht. Natuurlijk komen er nog factoren bij als grond, voedingsstoffen en zaden of plantgoed, maar de basis is met deze elementen gelegd.

In een wereld waar de bevolking verder groeit en waar door de welvaartstoename de vraag naar basisvoedsel en veevoer sterk toe zal nemen en waar bovendien een deel van het beschikbare landbouwareaal aangewend zal blijven voor hernieuwbare plantaardige vezels en brandstoffen, zullen we niet zonder een ‘regiefunctie’ kunnen om productie en gebruik op de juiste plaats enigszins op elkaar af te stemmen. Want we moeten de beschikbare vruchtbare

gebieden met een grote oogstzekerheid ten volle benutten om de voorspelde groei in behoefte aan het genoemde basisvoedsel te kunnen waarborgen.

Van oudsher behoren de delta- en kustgebieden tot de meest vruchtbare delen op aarde. Het oude continent Europa heeft hierin een groot aandeel. Maar de bevolkingsgroei en ook de groei in voedselbehoefte door welvaartsstijging zal zich in de ontwikkelende landen afspelen: in Azië en Afrika. In het bijzonder Azië kent nu al zoveel droge gebieden en streken met overbevolking dat juist daar een gebrek aan cultuurgrond ontstaat. De wereld zal het natuurlijk niet accepteren dat het gebrek aan cultuurgrond wordt ingevuld met de nieuwe vorm van kolonisatie: ‘landgrabbing’.

De oplossing voor het geschetste voedingsprobleem ligt in een goede benutting

Teun de Jong, NAV-voorzitter 2009 - heden

van landbouwproductie door middel van opbrengstzekerheid, zowel bij ons als in de importlanden. Essentieel is het uitzicht op kostendekkende prijzen voor de over de werelddelen te transporteren ‘commodity’s’ graan, suiker en eiwit. Op de basis van dit landbouwbeleid kunnen wij ons verder ontwikkelen met productie en levering van hoogwaardig zaaizaad en plantgoed en kennis. Zodat ook de ‘ontwikkelingslanden’ de mogelijkheid krijgen om een belangrijk deel van de eigen voedselvoorziening op te bouwen. NAV

Interview Kevin de Groot

‘In de akkerbouw ligt mijn toekomst’

De 19-jarige Kevin de Groot zit nog twee dagen in de week op school. Daarnaast loopt hij stage op het bedrijf van de collega van zijn vader. Kevin kan niet wachten tot hij zich volledig op het boerenbedrijf kan richten. ‘Dat is het mooiste wat er is.’

Kevin weet ondanks zijn jonge leeftijd al zeker dat hij het bedrijf van zijn vader overneemt. Die heeft in het Groningse Sellingeren een akkerbouwbedrijf van 125 hectare en werkt samen met een collega die ook 125 hectare bewerkt. Of een dergelijke bedrijfsomvang in de toekomst groot genoeg zal zijn om een goede boterham mee te verdienen, weet Kevin niet. ‘Maar een goede basis is het wel, zeker als de samenwerking standhoudt.’

Naast het akkerbouwbedrijf hebben vader en zoon ook een transportonderneming. Kevin heeft zijn groot rijbewijs gehaald en draait in die onderneming volop mee. ‘Een mooie tijdsbesteding voor de rustige periodes’, vindt hij. In het voorjaar en tijdens de oogst staat de vrachtwagen vier weken stil. ‘Dan zijn we in het veld.’

De combinatie van akkerbouwbedrijf en transportonderneming verwacht Kevin ook over tien jaar nog wel te hebben, waarschijnlijk samen met zijn vader. ‘Over tien jaar heb ik het bedrijf waarschijn-

lijk nog niet helemaal overgenomen, maar zullen we wel volop in de voorbereiding daarvan zitten’, verwacht Kevin. Voor hem staat vast: In de akkerbouw ligt mijn toekomst.’ NAV

Kevin de Groot (19), scholier, loopt stage op akkerbouwbedrijf. Vader heeft akkerbouwbedrijf in Sellingeren. NAV-lid sinds een paar weken.

Interview Jan van 't Hul

Gezonde, vitale bodem basis van bedrijf

Jan van 't Hul (38), akkerbouwer is Nieuw-Vennep, teelt uien, bieten, granen en zomerbloemen en is gespecialiseerd in diverse zaaizaden. Door de diversiteit van gewassen is er een goede samenwerking met een imker mogelijk, hij heeft meerdere maanden bijenkasten staan.

‘Voor de komende jaren zie ik het als een uitdaging om me in te zetten voor een gezond financieel bedrijf waarop ik met alle risico's en lasten mijn inkomen kan verdienen. Gezonde grond zie ik als mijn kapitaal, het fundament van mijn bedrijf. Daar gaat mijn aandacht voor een groot deel dan ook naar uit, de machines zie ik als hulpmiddelen. Door niet-kerende-

grondbewerking en minder gewasbescherming, verwacht ik een gezondere bodem te kunnen creëren. Wanneer je grond gezond en krachtiger is, dan heb je ook meer zekerheid dat je kunt oogsten. De grond is dan beter bestand tegen weersinvloeden. Op dit moment zijn we tot de conclusie gekomen veel te weinig van de bodem en bodemgezondheid te weten. Daar wil ik me de komende jaren in blijven verdiepen en de grond verbeteren. Uiteindelijk moet het een beter saldo opleveren.’

‘Verder streef ik er naar om mijn bedrijf het hele jaar door zo groen mogelijk te houden. Dat houdt in dat de bodem vrijwel het hele jaar door bedekt is, bijvoorbeeld

met een groenbemester. Ervaring leert dat de weersinvloeden minder vat op de structuur hebben. Over tien jaar zal daar ook meer over bekend zijn.’

‘Samenwerking tussen NAV en VTA vind ik een goede zaak. Ook kan er door samen te werken met agrarische collega's uit andere sectoren een win-win situatie ontstaan, dat is een manier van gezonde belangenbehartiging. Maar de belangen van iedere partij dienen gerespecteerd te worden.

Verder: ‘Genoeg is genoeg’, dit is de slogan waarmee de Nederlandse landbouw een gezonde toekomst moet blijven houden.’ NAV

Interview Resie Bos

‘Kostendekkende prijs is onze basis’

Akkerbouwer Resie Bos werd twintig jaar geleden direct lid van de NAV. Het centrale thema, strijden voor een eerlijke prijs, sprak haar in het bijzonder aan. ‘Destijds was er veel aan de hand in de landbouw. Het beleid ging op de schop en het akkerbouwgeluid werd daarbij veel te weinig gehoord.

Daarin bracht de NAV verandering. De organisatie werd een luis in de pels en schudde de wolven wakker.’ De strijd voor een kostendekkende prijs is wat Resie betreft

nog altijd actueel. ‘Veel boeren verdienen bij als loonwerker, hebben een zorgboerderij, een windmolen of hun partner heeft een inkomen buiten het bedrijf. Maar een kostendekkende prijs is de basis voor onze toekomst als boeren’, aldus Resie. Waar ze over tien jaar staat? ‘Dan hebben we zeer zeker een wereld gecreëerd, waarin vakmensen weer eerlijk worden beloond, speculeren in landbouwgewassen en grondstoffen is uitgebannen en gronden weer normaal worden beheerd. Over tien

jaar kunnen uitsluitend eerlijke producten worden geconsumeerd en doen multinationals en coöperaties weer eerlijk zaken. Het woord commercie heeft dan weer zijn oude betekenis en de woorden ‘ik’ en ‘hebben’ zijn vervangen door ‘wij’ en ‘zijn’. Kortom, tegen die tijd worden wij allemaal wereldwijd als Max Havelaar-producenten eerlijk behandeld en beloond.’ Resies advies: Blijf dus niet dromen tot 2023, maar ga aan de slag! NAV